

סימן ח.

בענין עשיית ארבע דפנות לסוכה

סוכות תשנ"ה.

ובהגה בשלחן ערוך או"ח (סימן תר"ל בהגה סעיף ה') כתב רמ"א ז"ל משם ספר כל בו (סימן ע"א): "ונהגו עכשיו לעשות מחיצות שלימות כי אין הכל בקיאות בדין המחיצות", וכן מצאתי בדרשות מהר"ש מווינא ז"ל רביה דמהרי"ל ז"ל (סימן רט"ז): "דרש מהר"ש שבסוכות נוהגים לעשות ארבע מחיצות שלימות לדין שאין אנחנו בקיאות וחיישינן דילמא לא אתי למיעבד אף על גב דקיימא לן שתיים כהלכתן ושלישית אפילו טפח ברמב"ם הלכות סוכה (פ"ד ה"ב) עכ"ל.

ומשמע דרך בגלל שאין בקיאים בפרטי הלכות מחיצות עושים מחיצות ארבע שלימות, אבל אם אכן היו כולם בקיאים אזי לית לן בה ויעשו שאינם שלימות, ולפי דברי רבינו של"ה ז"ל לעולם יש לעשות ארבע מחיצות כי כך נוי והידור מצוה, וכל שאינו עושה כן מחסר ומגרע בזה אלי ואנוהו וכנ"ל וצ"ב.

ובהלכות רבינו יצחק ן' גיאת ז"ל בספר הנקרא בשם "שערי שמחה" (הלכות סוכה דע"ג ע"א) כתב: "ואמר רב סעדיה גאון שצריכה סוכה להיות סתומה משלש רוחותיה ולא יהא שם מקום פתוח אלא מקום הפתח בלבד, והא כרבי שמעון אזלא דאמר שלש כהלכתן ורביעית אפילו טפח ולית הלכתא כוותיה, ובודאי בעינן מצוה מן המובחר וכל היכא דהויא סתומה משלש רוחותיה ולא יהא שם מקום פתוח אלא מקום הפתח טפי עדיף, מיהו היכא דעבד לה לדפנות כתיקנן וכשיעורן

סוכה (ר' ב'): "תנו רבנן שתיים כהלכתן ושלישית אפילו טפח, רבי שמעון אומר שלש כהלכתן ורביעית אפילו טפח, במאי קמיפלגי, רבנן סברי יש אם למסורת, ורבי שמעון סבר יש אם למקרא. רבנן סברי יש אם למסורת בסכת בסכת הרי כאן ארבע, דל חד לגופיה פשו להו תלתא, שתיים כהלכתן ואתאי הלכתא וגרעתה לשלישית ואוקמה אטפח, רבי שמעון סבר יש אם למקרא בסכות בסכות הרי כאן שש, דל חד קרא לגופיה, פשו להו ארבע, שלש כהלכתן ואתאי הלכתא וגרעתה לרביעית ואוקמתה אטפח."

והיום חול המועד סוכות תשנ"ה דרך לימודי ראיתי דבר חידוש בספר של"ה הקדוש (מסכת סוכה פרק נר מצוה אות ג' דרפ"ה ע"א דפוס ירושת"ו): "תנו רבנן שנים כהלכתן ושלישית אפילו טפח וכו', עם כל זה כדי לקיים זה אלי ואנוהו שדרשו רבותינו ז"ל (שבת קל"ג ב') התנאה לפניו במצוות עשה סוכה נאה, על כן מצוה מן המובחר לעשות לכתחילה למאן דאפשר לו ארבע מחיצות שלימות, ואז יקיים גם כן תשבו כעין תדורו". [וראיתי בסוכות תשבו עולה בגימטריא יעשה ארבעה דפנות].

ולכאורה יש להבין דנמצא דהעושה כפשוטו של מקרא ארבע דפנות עדיף, כי יוצא דהך הלכה למשה מסיני מיגרע גרעא, דהעושה כן שנים כהלכתן והשלישית אפילו טפח נמצא דמפסיד הידור מצוה וחסר לו ב"זה אלי ואנוהו", והוא דבר חידוש לענ"ד.

דכלים נאים [עיין סוכה כ"ח ב'] זהו הדין תשבו כעין תדורו, ולא מדין סוכה נאה" ע"כ. ואתי שפיר לפי דברי המרדכי הנ"ל דמוסיפים צורת הפתח, וכן לפי דברי השל"ה דארבע דפנות שלימות הוא נוי סוכה וכנ"ל ודוק.

וראיתי לרבינו הפרי מגדים ז"ל או"ח (סימן תרמ"ג מש"ז אות ד') שכתב: "ראיתי לסדר כאן דין הכשר סוכה בלי פקפוק כלל להיותה כשרה על פי מנהג וותיקים וחסידים, הנה מצוה מן המובחר שהסוכה תהיה ארבע מחיצות שלימות וצורת הפתח לנוי", וכיוצא בזה כתב בספר חיי אדם (כלל קמ"ו אות ב'): "מצוה מן המובחר שיעשה ארבע דפנות שלימות ומכל מקום אם עשה לה רק שני דפנות ובשלישית טפח מרווח, הלכה למשה מסיני דכשרה, ובלבד שיעשה צורת הפתח" וכו'.

ובשו"ת רבבות אפרים ח"א (סימן תכ"א אות כ"ט) הביא דברי החיי אדם ותמה מדוע שצריך לעשות הסוכה עם ארבע דפנות ע"ש. [דברי הפרי מגדים לא הזכיר].

ויש לומר שטעם רבותינו גדולי האחרונים הפרי מגדים והחיי אדם או כטעם רבותינו בעלי התוספות דתשבו כעין תדורו, או כדברי רבינו השל"ה ז"ל דיש בזה הידור מצוה ודוק היטב. [ועיין היטב בשו"ת חות יאיר (סימן קצ"ב אות ה') המובאים בגליוני הש"ס סוכה (ו' ב') ודוק].

ודע כי בספר הנחמד משנת יעקב על שלחן ערוך ח"ב (סימן תר"ל דר"ב ע"א) הביא מספר קרבן חגיגה (דף מ"ב) משם רבינו האר"י ז"ל דנכון יותר לעשות הסוכה בשתי דפנות והשלישית טפח, מלעשות שלש דפנות שלימות ע"ש, וכתב דזה תמוה, והוסיף להביא דברי הגאון רבי שלמה קלוגר ז"ל בספרו קהלת שלמה (דף ז') שגם כן כתב כנ"ל בשם כתבי האר"י ז"ל שיש לעשות הסוכה

והשאר פרוע כשר ולא מיפסלא כל עיקר ואפילו לכתחילה", הביאו בקיצור ובשינוי לשון במשנה ברורה (סימן תר"ל אות כ"ח) ע"ש.

ושמע מינה מדברי הרי"צ ז' גיאת ז"ל חדא דאמר שלש דפנות ולא ארבע כדברי השל"ה, ומה גם שיש לפרש דעתו דהטעם משום דלא בקיאים בדפנות וככתוב בספר כלבו ובמנהגי מהר"ש ולא מטעמו של רבינו השל"ה, וכן ריהוט לשונו, ובפרט שסיים: "מיהו היכא דעבד לה לדפנות כתיקנן וכשיעורן והשאר פרוע כשר ולא מיפסלא כל עיקר ואפילו לכתחילה", ודוק.

ורבותינו בעלי התוספות ז"ל ראש השנה (כ"ח ב' סד"ה ומנא) כתבו: "ומסוכה אין להביא ראיה שאין עובר [בבל תוסיף] בעשה ארבע מחיצות, אף על גב דאמרין שתיים כהלכתן ושלישית אפילו טפח – דכל שכן כשעושה ארבע מחיצות טפי עדיף, דהוי תשבו כעין תדורו", וכוונתם שבארבע מחיצות טפי מתקיים "תשבו כעין תדורו", שהרי בעלמא אדם בבית של ארבע מחיצות יושב, ולכאורה שמע מינה דאינם סוברים כרבינו השל"ה ז"ל, שהתוספות לא הזכירו ענין "הידור מצוה" שיש בסוכה בת ארבע מחיצות, ורק מדין תשבו כעין תדורו קאתו עלה, ועיין.

וכתב בספר המרדכי סוכה (סימן תשל"א): "פסק ראבי"ה (סימן תר"ו) היכא דאיכא שלש מחיצות או ארבע אין צריך צורת הפתח, ולא נהגו [בצורת הפתח] אלא לנוי בעלמא, כדאמרין עשה סוכה נאה", הרי שרק במה שנהגו לעשות צורת הפתח לסוכה בת ארבע דפנות כתב דהוי נוי, ולא בעצם עשיית ארבע דפנות, ולכאורה גם זה לא כרבינו השל"ה ז"ל, ועיין.

ובחידושים המיוחסים לגרי"ז הלוי ז"ל על מסכת נזיר (ב' ב') כתוב: "עשה סוכה נאה וכו'. צ"ע מאי איכא בנוי סוכה.

דוקא בשתי דפנות וטפח, וכתב לתת טעם גם על פי נגלה בדרך אגדה ע"ש, וזה פלא דלא נשמע מי שיהדר על זה, אדרבה מהדרין לעשות מחיצות גמורות עיין שם.

ואין תחת ידי הספרים הנ"ל לראות דברים בשרשן ובטעמן, אבל יש להעיר כי מרזקיני הגאון הפוסק והמקובל הגדול רבי יעקב חיים סופר זצ"ל בספרו היקר כף החיים שאינו משמיט

כל דהו מדברי רבינו האר"י והרש"ש כנודע, כאן (סימן תר"ל) לא הזכיר כלל ועיקר מדברי רבינו האר"י ז"ל הללו, ושמע מינה דלא שמיע ליה כלומר לא סבירא ליה להא ודוק היטב.

ולענין מעשה מכל המבואר יוצא שלכתחילה יש לעשות הסוכה עם ארבע דפנות שלימות, או מדין תשבו כעין תדורו, או מדין הדור מצוה, וכמשנ"ת בס"ד.

סימן ט.

בענין עשיית הסוכה בערב החג דוקא

הסוכה הניחו מקום פנוי כדי שאדמו"ר זצ"ל יסבך במו ידיו. **ערב סוכות** בבוקר טיפס ועלה וטרח במצוה בגופו לסדר הסכך עבור סוכתו הקטנה המיוחדת לו.

ואכן זכורני שראיתי לעוד מרבותינו ז"ל שכתבו שאת עשיית הסכך יעשה ערב החג ממש. ובעי טעמא להנהגה זו שיש לעשות ולתת את הסכך דוקא בערב החג ממש.

ויתכן שיש למצוא להנהגה זו שורש על פי מה שהביא הגאון המופלא מהרי"פ פרלא ז"ל בביאורו לספר המצוות של רב סעדיה גאון ז"ל (עשה ז' דפ"ט ע"ד) שיטת רב סעדיה גאון וסייעתו ז"ל דאסורא איכא בעשיית הסוכה קודם ערב החג משום שנאמר חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים ומבואר בסוכה (ט' א') דקרא קאי על עשיית הסוכה, ולכן סבירא להו דאסור לעשותה ליותר משבעה ימים ככתוב במקרא, ועיין שם בארוכה מאי דשקיל וטרי בהא הגרי"פ פרלא ומהיכן הרגלים לחידוש גדול כזה כלשוננו.

והנה אף דאנן לא קיימא לן הכי, מכל מקום אפשר דכדי לחוש לדעת רב סעדיה גאון ודעימיה ז"ל כתבו הפוסקים ז"ל שישתדל

סוכה (ט' א'): "סוכה ישנה בית שמאי פוסלין ובית הלל מכשירין, ואיזו היא סוכה ישנה כל שעשאה קודם לחג שלשים יום, אבל אם עשאה לשם חג אפילו מתחלת השנה כשרה".

וראיתי לכמה נביאים המתנבאים בסגנון אחד, והוא, דאת עשיית ונתינת סכך הסוכה, שלמעשה זהו עיקר קיום מצות סוכה והסוכה על שם הסכך נקראת כידוע, יש לעשות **בערב סוכות ממש**, וזו לשון הגאון החסיד מהרא"ז ז"ל בספר יסוד ושורש העבודה (שער י"א פ"ב): "בערב סוכות היום קצר והמלאכה מרובה, בהכנת סכך הסוכה, ויפוי הסוכה והכנת לולב ומיניו עיין שם.

וזו לשון שארי דודי זקיני הגאון ריש גלותא דבבל רבינו יוסף חיים ז"ל בספרו לשון חכמים ח"א (סימן פ"ח): "**בערב סוכות** קודם עשיית הסכך יאמר בקשה זו" וכו' ע"ש.

ובמחזור היקר "דברי יואל" לסוכות (דף א') כה כתוב: "את סוכתו של מרן אדמו"ר מהרי"ט מסטמאר זצוק"ל העמידו עוד לפני ראש השנה, אבל לא סככו אותה עד אחר יום הכיפורים. וגם אחרי יום הכיפורים כשסככו